הכא תורה דיליה היא הדר אמר רבא 6איז

תורה דיליה היא דכתיב יובתורתו יהגה

יומם ולילה איני והא רבא משקי בי הלולא

דבריה יודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא

בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי

ולרב פנחם יבריה דרב חסדא ולא קמו

מקמיה איקפד ואמר הנו רבנן רבנן והנו רבנן

לאו רבגן ותו רב פפא הוה משקי בי הלולא

דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר' יצחק

. בריה דרב יהודה ולא ָקם מקמיה ואיקפד

אפ"ה אמר רב אשי מיעבד ליה בעו אמר רב אשי

אפילן למ"ד הרב שמחל על כבודו כבודו

מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו

מחול מיתיבי מעשה ברבי אליעור ורבי

יהושע ורבי צדוֹק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של רבן גמליאל והיה רבן

גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכום לר

אליעזר ולא נמלו נתנו לר' יהושע וקיבלו

אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע אנו

יושבין ורבן גמליאל י (ברבי) עומד ומשקה עלינו אמר ליה מצינו גדול ממנו ששמש

יי (אברהם גדול ממנו ושמש) אברהם גדול

הדור היה וכתוב בו ²והוא עומד עליהם

ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא

נדמו לו אלא לערביים ואנו לא יהא רבן

גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם

רבי צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של

מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות הקב"ה

משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד ממר

ומצמיח אדמָה ועורך שולחן לפני כל אחד

ואחד ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד

ומשקה עלינו אלא אי איתמר הכי איתמר

יאמר רב אשי אפילו למ"ד ינשיא שמחל סאמר רב אשי

על כבודו כבודו מחול ימלך שמחל על

כבודו אין כבודו מחול שנאמר ישום תשים

עליך מלך ששתהא אימתו עליך: ית"ר

ימפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן

אשמאי ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר

*אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוםי

הגלילי אומר יאין זקן אלא מי שקנה חכמה

שנאמר יה' קנני ראשית דרכו יכול יעמוד

מפניו ממקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא

מפני שיבה זקן תקום והדרת מ"ש דפלגינהו רחמנא למימר דהאי לאו האי והאי לאו האי ש"מ אפי' יניק וחכים

ל) ע"ז יט, 3 [בכת"י: ודלי], ג) ס"ל בני,
ד) [בכת"י: בעי ליה

למיעבד. וברי״ף ורא״ש: למיעבד ליה], [בכת"י וע"י: משתה.

וכל"ל. יעב"דו. ו) ובילחוט

רמו רכט בפ' בשלח העתיק דרבין, בכת"י איתא, ברבי

וכ״ה בדפו״ר, וע״י. והוקף ע״י הרש״ל ע״ש, ובר״ש מדעסויא, ז) ס״א ל״ג,

מ) סנהדרין יט: כתובות יז.סוטה מא:, ט) [סנהדרין

כב.], י) ת"כ פי קדושים פרק ז מוספתא דמגילה

פ"ג הט"ו, ל) [ב"מ נח:], () [לקמן לג:], מ) [ע"

לידו], () [בראשית יח, ד],

ברש"י שברי"ף נוסף:
ברש"י שברי"ף נוסף:
שמלא אשמות], ע) [לקמן
לג ע"א], ב) [עיין סנהדרין

ב ע״לו.

פסחים כא: ד"ה

עין משפם נר מצוה

> א [מיי' פ"ה מהל' ת"ת הל' יא טוש"ע י"ד סי' . רמב סעיף לב]: שנה ב מיי פ"ו מהלי ת"ת הל"ו טוש"ע ד סימן רמד סעיף יד:

שנו ג' מיי פ"ב מהלי מלכים הלי ג: מבז ד מיי פ"ו מהלי ת"ת הלכה א סמג

עשין יג טוש"ע י"ד סי רמד סעי' א: שנח ה מיי שם הלי ב מוש"ע שם סעי

שנמ ו מיי׳ שם טוש״ע שם ז מיי שם הלי ג שם ז מיי שם הלי ג נוש"ט שם מטי ו: שםא ח מיי׳ שם הל׳ ט טוש״ע שם סעי׳

:6 ט מיי שם הלי א טוש"ע :05

תורה אור השלם

1. כִּי אָם בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יָהַגֶּה תהלים א ב אשר עשה ויתן ְוְהוּא עמֵר תַּחַת הָעֵץ תַּחַת הָעֵץ . לפניהם בראשית יח ח ייאכלו: 3. שוֹם תָּשִׁים עָלֶיךְ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךְ בּּוֹ מקרב אחיר תשים עליר מֶלֶּךְ לֹא תוּבֵל לְתַת עֶלֶיךְ אִישׁ נְבְרִי אֲשֶׁר לֹא אַחִיך הוא: דברים יז טו מפני שיבה הְקוּם מַאֶלהֶּיף אֲנִי יִי׃ וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זְקַן וְיָרֵאתָ 1. בִּּבְּרָ שֵּׁבְּי וְיָקוֹם

ויקרא יט לב זיקרא יט לב 1. זיאמֶר יְיָ אֶל משֶׁה אָסְפָה לִי שִׁבְעִים אִישׁ ושטריו ולקחת אתם אל אָהֶל מוֹעֵד וְהָתְיַצְבּוּ שְׁם עִמְּך: במדבר יא טז עִמְּך: עַּמְרָּ: במדבר יא טז 6. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְבּוֹ קַדָם מִפְעַלִיו מֵאַז:

תום' ר"י הזקן הלולא. חופה. מדלי. רבנן רבנן. כלומר אלו שעמדו מפני אינם גדולים שענות נכני ואתם גדולים ולפיכך לא עמדתם הלא אף הם , גדולים. אשמאי. בור. לא לא תבור. מזקני ישראל. וחכמים היו שהרי שרתה עליהם נבואה. שיש בה הידור. שניכר שלכבודו עשה והיינו כשהוא קרוב. בממון. ליתן לו משלו. יעצים. לשון עוצם עיניו מראות ברע וישעיה לג. טו], כמו סוגר. ויראת מאלהיך. כלומר אע״פ שאתה עושה בדרך שלא וה שיחשבו שלא ראיתו ולא ידעתו יש לך לירא מהשם שיודע לבכך. יטריח. שלא ילך תמיד לפניהם שיטרחו לעמוד.

וקן ויראת. אף לזקן נאמר ויראת.

זקן אשמאי. פי׳ בקונטרס אשמאי רשעא ועם הארן וקשה דהיכי קאמר איסי בן יהודה דשיבה משמע אפילו זקן אשמאי והלא מנוה אפילו להכותו לבזותו לזלולו לכך פר"ת אשמאי לשון שוממין כמו פתחי שמאי דמנחות ב (דף לג:) כלומר בור ועם הארך בדמתרגמינן

והאדמה לא תשם וארעא לא תבור (כרלשית m): **ואין** זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש כו'. לאו גזירה שוהד גמורה היא דאם כן ליבעו מומחין כי המס® אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דוקן אשמאי אינוה: מאי שנא דפלגינהו ש"מ דהאי לאו האי. וה"ק מפני שינה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ש"מ אפי' יניק וחכים ופירש בקונט׳ מדקפיד קרא אחכמה ש"מ דוקן לאו אשמאי אלא בעינן חכמה בהדיה דליכא למימר ר' יוסי נמי אזקן אשמאי פליג וקאמר דלא בעינן חכמה דא"כ היינו איסי בן יהודה כן פירש הקונטרם ועוד מוסיף ר"י דליכא למימר נמי דודאי פליג ואמר זקן אשמאי מהני ואיסי פליג עליה ואומר אפי׳ סבי דארמאי דהא כל שיבה במשמע קאמר הא לא אשכחן בשום דוכתא דזקן עובד כוכבים לריך לכבדו ועוד דלקמן (דף לג.) קאמר דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי ארמאי ותלי טעמא בכמה הרפתקי עדו עלייהו ולא קאמר משום דאיסי וא״ת כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה כדפירש בקונטרס לרבי יוסי הגלילי דמרבה אפי׳ יניק וחכים שיבה דכתב רחמנה למה לי פשיטה כיון דאפי׳ יניק וחכים כ״ש שיבה וחכים דמי גרע אם הוא זקן בהדי חכם וי"ל דאי לא כתב רחמנא שיבה ה״א דניבעי זקן וחכם ממש אבל יניק וחכים לא להכי אתא שיבה לגלויי דלא בעינן זקן וחכים אלא בחד לחוד סגי אפילו יניק וחכים ומיהו קשה דאם כן מאי קאמר אי ס"ד כדקאמר ת"ק לכתוב רחמנה מפני שיבה זקן תקום אדרבה לא לכתוב אלא זקן דהא נמי אמר זקן בלא שיבה זקן במשמעו זקן ממש משמע אלא ודאי זקן יניק וחכים משמע והדרא קושיא לדוכתיה ונראה לר"י דודאי יניק וחכים לריך שיהא מופלג ולכך איצטריך שיבה אע"פ שאינו מופלג דכך לי זקן שאינו מופלג כמו יניק וחכים שהוא מופלג אבל אם היו שוים בחכמה היניק יהזקן לריך שיעמוד היניק מפני הוקן דגבי יניק לריך שיהיה מופלג

אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור יכול בחכמה וגבי זקן אינו לריך: יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה אין שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ת"ל תקום והדרת הלא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור ייכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת"ל תקום ויראת סדבר המסור ללב נאמר בו יראת מאלהיך סרבי שמעון בן אלעזר אומר ימנין לזקן שלא ימריח ת"ל זקן ויראת איםי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום יאפילו כל שיבה במשמע רבי יוםי הגלילי היינו תנא קמא איכא בינייהו יניק וחכים ת"ק סבר יניק וחכים לא רבי יוםי הגלילי סבר "אפילו יניק וחכים מ"מ דרבי יוםי הגלילי אמר לך אי ס"ד כדקאמר ת"ק א"כ נכתוב רחמנא

הכא תורה דיליה היא. בתמיה הכבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה: ובחורתו יהגה. כי אם בתורת ה׳ חפלו ובתורתו יהגה בתחילה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו: רבנן. אתם חכמים וחשובים בעיניכם

שלח עמדתם מפני ורבנן חביריכם דקמו מפני לאו רבנן נינהו ובלשון תימה אמר להם: הידור. לנוע מעט כאילו רולה לעמוד מפניו: לא נדמו נו אנא לערביים. שאמר להם ורחלו רגליכם שהערביים משתחוים לאבק רגליהם כדחמרן בבבח מליעח (ד׳ פו:) אמרו לו בערביים חשדתנו שמשתחוים לאבק רגליהם: רבן גמליאל ברבי. כלומר אדם גדול וכן כל ברבי שבגמ': נקן השמחי. השם רשע ועם החרדם: מוקני ישראל. גמר זקן מוקני מה להלן גדולים וחכמים דכתיב (במדבר יא) אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו: אין זקן אלא זה שקנה חכמה. ולשון נוטריקון דבר הכתוב ולקמיה פריך היינו ת"ק: אלא במקום שיש לו הידור. בעמידתו דהיינו תוך ד' אמותש דמוכחה מילתה שמפניו הוא עומד: יכול יהדרנו בממוז. יכול יהא הידור זה הידור ממון לכבדו בממון: יכול יעלים עיניו כמי שלח ראהו. לקמן (דף לג.) פריך אטו ברשיעי עסקינן: דבר המסור ללב. ללבו של עושה הדבר הוא יודע אם ראהו או לאו לפי שיכול להשמט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידינוהו לכף זכות ויאמרו לא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שכל המחשבות גלויות לו ויודע בך שלסתור ולבטל מלותו נתכוונת: שלא יטרית. אם יכול לילך דרך אחרת שלא יעמיד את הציבור: זקן ויראת. להכי סמך ויראת לזקן לומר שאף הזקן יירא: כל שיבה במשמע. ואפי׳ זקן אשמאי: מ״ק סבר יניק וחכים לח. והכי קאמר תנא קמא אין זקן אלא זקן שהוא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזהני ישראל וגו' והתם זקנים וחכמים היו כדכתיב אשר ידעת כי הם וגו׳ אלמא זקנים וידועים הוו: ור' יוםי הגלילי. דמשני ליה לקרא ממשמעו זקנה ממש ודריש ליה זה שקנה חלמה סבר אפי׳ יניק וחכים: אי סלקה דעתך כדהמר ת"ק. דחד הוא דאיירי ביה קרא שיבה והוא חכם נכתוב מפני שיבה זקן תקום והדרת ונגמר ג"ש מאי שנא דפלגינהו ש"מ תרתי מילי נינהו וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר דליכא למימר רבי יוםי אוקן אשמאי נמי פליג אם כן היינו חיסי בן יהודה: משום דבעי למיסמך. לומר שלא יטריח

מוסת רש"י

אין תורה דיליה היא. נהראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם (נו"ז ימ). בי הגביה להן הכוס להשקותן (רש"ר די"ף). ברבי. גדול הדור היה וכל היכא דקרי ליה ברבי לשון חכמה י**חריפות הוא** (לו שום תשים עליך מלך. ישראל החהרו שתהא עליהם הלכך אין כבודו מחול, שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה (כתובות יז.). ה׳ קנני ראשית דרכו. מפני שכשעלה במחשבה לפניו לברא את עולמו נתקיים העולם בשביל התורה (אבות פ"ו מ"יא). דבר המסור ללב. של אדם. נאמר בו הוי ירא :). ויראת מאלהיך. יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבתיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממלותו

מוסף תוספות

(לקמן לג.)

א. מלשון אשם. רמב"ן. ב. לענין מזוזה פתחי כלומר שמאי כלומו פוחדם ריקים שאין שם משקוף. שס. ג. בלא תורה. מוס׳ מידות. מלורי. והיינו דממעט אין זקן אלא חכם, ומשום הכי פליג איסי ואמר כל במשמע. למכ"ן, ד. מתוך פרש"י משמע דדריש ג"ש זקן מזקני וכן פירש בהדיא בשמעתיז גבי אי סרח״ם, ה. דאשכחן זקן בלשון חכם. ליטנ״ל. ו. דע״כ איסי בן יהודה סבר דזקן היינו י. וחכים. תוס' הרא"ש. דכיוו דשיבה משמע אפ א"כ זקן לאו אשמאי פירושא דשיבה הוא אלא באפי נפשיה קאי וליניק וחכים אתי דאי זקן וחכים

כדלעיל: כדקאמר רבי יוסי. דתרי נינהו נכתוב בתרוייהו קימה והידור:

ות"ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת ∞ותנא קמא מ"ם אי ס"ד כדקאמר רבי יוםי הגלילי א"כ נכתוב רחמנא מפני לי משום זקנה. ר"ן. ז. אלא מפני דרך ארץ היו חולקים להם כבוד ולא בא איסי לרבות אלא זקן אשמאי ולא סבי דארמאי. סוס' הרס"ש.